

да се отстранят основните причини на разстроителството, а след това вече да се пристъпи наново към общественото сплотяване и дисциплиниране.

И ако е неоспоримо положението, че държавния живот у нас не всестранно е застъпвал народната психология — и затова е поколебано общественото самочувство, — не минуемо се открива другото но сложно питане: къде е националният инстинкт, защо той не проговорва при настъпването гражданско разслабление и как се е той обезличил?

По тоя път на търсене ние ще се изправим пред кардиналния въпрос в новата ни история: *яви ли се нашият народ в международния живот с здрав и рационален инстинкт?*

Огромното мнозинство от ръководните сили в страната отговарят на тоя кардинален въпрос *строго отрицателно*.

И обосновават отговора си с въздействието на многовековното робство.

*

Нищо до днес не помогна за корегирането на това отрицателно отнасяне към основната морална сила на племето.

Нито факта за поразителното стопанско преуспеване на страната само в 40 години, (пътни съобщения, благоустройство и всестранни нови инициативи: нито удивителния наш успех в просветното дело (което смело ни изравня поне със средно цивилизованите народи); нито че българската войска не биде бита в бойните полета (като че ли бойността в съвременните войни е въпрос само за необяснима природна храброст); нито създаденото у нас модерно правосъдие (единствената държава в Балканския полуостров, в която до преди войните се бе забравило че некога не е съществувало разбойничество, беше България); нито най-последно очевидният факт, че ние и днес, след десет години отчаяни войни — при териториални окастрияния, тежки контрибуции и непоносими дългове, — имаме кредит по голем, отколкото и пр. неимоверно увеличената и първа по природните си богатства в Балканите Румъния — нищо, нищо не може да поколебае нашето отрицателно отнасяне към съкровенното в народа ни — националният инстинкт.

Каточели всички наши придобивки и успехи (държавни обществени и гражданско индивидуални), които бодат очите на чужденеца, — каточели всички тези придобивки се дължат само на некакви наши усилия — усилия на ръководни лица и слоеве...

Но нали е комично — и не малко! — заемането на поза? Да не сме ние паднали от небето...